

Äänitteen nimi: Opet Opinpolulla Podcast 2 FINAL.mp3

Äänitteen kesto: 00:29:33

Merkkien selitykset:

[?] = sanan kirjoitusasusta ei voi olla täysin varma, mutta merkitys on ainakin sinne päin. Sanan äänityskohta merkitään tekstiin ylös esim. [sana? 00:15:44]

[??] = sanasta ei voinut saada selvää, joten se on täysin epävarma tai sitä ei voitu kirjata ylös lainkaan. Sanan äänityskohta merkitään tekstiin ylös esim. [?? 00:15:44]

[**tekstiä**] = äänet tai litteroimatta jätetyt kohdat merkitään tekstiin hakasulkeisiin, esim. [naurahtaa] tai [haastattelu keskeytyy hetkeksi, kun haastateltava vastaa puhelimeen]

[äänite alkaa]

Kuuluttaja: Opet opinpolulla.

Tanja Jurvanen: Tervetuloa mukaan, täällä on äänessä Tanja Jurvanen ja Opet opinpolulla sarjan toinen jakso on käsillä. Viime jaksossa keskustelimme kielitietoisesta opetuksesta ja siitä, että miten sillä voidaan tukea oppilaita monenlaisissa koulun arjen tilanteissa. Tänäkin pureudutaan oppilaiden kohtaamiseen ja tukemiseen ja etenkin niissä tilanteissa, että siinä tarvitaan hieman erilaista lähestymistapaa. Erityisluokkien vähentäminen ja lähikouluperiaatteen lisääntyminen, moni varmasti kokee, että ihan tavalliset työkalut eivät aina riitä vaikeissa tilanteissa. Ja tällöin voidaan ajatella, että koko ryhmän toiminta kärsii. Tänään meillä on asiantuntijavieraina erityisluokanopettajat Outi Etu-Seppälä ja Minna Rantala Etelä-Hervannan koulusta, tervetuloa. Te olette yhdessä kehittäneet haastavan oppilaan kohtaamiseen toimintamallia. Kertokaa vähän millaisesta mallista on kysymys.

Minna Rantala: No niin, kiitos vain, kiitos kutsusta. Tosiaan kävin neljä vuotta sitten tällaisen Valterin järjestämän 3-päiväisen koulutuksen keinoja haastavasti käyttäytyvän lapsen kohtaamiseen ja otin jo tuolloin tuosta koulutuksesta käyttöön kouluttaja Päivi Norvapalon kehittämän jäävuorimallin, josta Outi kohta kertoo vähän tarkemmin. Tästä jäävuorimallista on kehkeytynyt meille tosi tärkeä työkalu. Lähdettiin siis viime talvena Outin kanssa kehittämään tätä mallia pitkälti kentältä tulleen tarpeen pohjalta. Meistä tuntui, että tarvitaan joku systemaattinen malli ja tiimi, jonka tuella näitä lapsia ja luokkayhteisöä pystyttäisiin auttamaan. Me käytimme lähdeteoksena Kyllikki Kerolan ja Anna-Kaisa Sipilän kirjaa Haastava käyttäytyminen, muutoksien mahdollisuuksia, ja nämä

Kerola ja Sipilä ovat pitkän linjan konkareita ja heidän kirjansa on suunnattu lähinnä laitoksien asuvien autististen ja kehitysvammaisten lasten ja nuorten ja henkilökunnan tukemiseksi, silloin kun tulee näitä haastavia tilanteita. Me lähdimme tämän kirjan ajatusten pohjalta tekemään kouluun soveltuvaa mallia, ja höysteenä on tosi paljon meidän omia kokemuksiamme, joita meille on karttunut tämän pitkän työuran aikana. Me olemme kumpikin tehneet sekä luokanopettajan että erityisopettajan hommia. Ennen kuin me julkaisimme tämän mallin, niin soittelin tämän kirjan toisen tekijän Kyllikki Kerolan kanssa, joka on nykyään jo eläkkeellä. Luettuaan sen hän piti tosi hyvänä asiana sitä, että me olemme muokanneet tämän heidän tekemänsä mallin peruskouluun soveltuvaksi. Me olemme nyt käyttäneet tätä mallia viime kevään ja tämän syksyn aikana sekä erityisopetuksen että yleisopetuksen luokassa.

Outi Etu-Seppälä: Ja malli, josta me nyt kerromme, on 3-vaiheinen, jossa se yhteydenotto asian tiimoilta tulee yleensä ensin luokanopettajalta. Alkuvaiheessa lähdetään kartoittamaan, mistä se haastava käyttäytyminen johtuu, mikä selittää sitä haastavaa käytöstä. Sitten me lähdemme nimeämään tiimin, ja tiimissä on esimerkiksi luokanopettaja, mahdollinen koulunkäynninohjaaja jos luokassa on mahdollista sellainen saada, laaja-alainen erityisopettaja tai koulupsykologi ja jompikumpi meistä. Sitten me lähdemme yhteistyössä huoltajien kanssa tämä jäävuorimalli, josta äsken jo mainittiin, ja olemme sitä mieltä, että jäävuorimalli sopii erittäin hyvin haastavan käyttäytymisen kuvailuun. Eli jäävuorimallissa näkyvä, haastava käyttäytyminen on sitä jäävuoren huippua, mutta siellä jäävuoren moninkertaisesti suuremman alaosan muodostavat ne erilaiset näkymättömät syyt, joista haastava käyttäytyminen johtuu. Esimerkkinä tästä jos lapsi alkaa vaikka loppupäivästä olla jo pinna kireällä, ärsyyntyy helposti, niin tausta voikin löytyä sieltä aamupäivästä jo, jolloin on kasaantunut aistiylikuormaa. Me otimme käyttöön omassa Etelä-Hervannan koulussa hiljaiset välitunnit. Se tarkoittaa sitä, että meidän luokkaan voi vuorotellen tulla viettämään aamupäivällä pitkää välituntia rauhallisen puuhan merkeissä. Ja me olemme karsineet kaikki aistiärsykkeet sieltä luokasta sen ajaksi. Eli osa lukee kirjaa, osa haluaa piirtää tai värittää ja on siellä yhdellä oppilaalla mukana rubiikinkuutio, joka häntä auttoi ja jota hän siellä teki sen välitunnin ajan. Olemme saaneet viestiä luokanopettajilta, että tällaisella katkoksella on pystytty helpottamaan sekä alku- että loppupäivää siellä koulussa. Aamupäivällä helpottaa se tieto sitä lasta, että hän pääsee sinne breikille ja sitten tosiaan loppupäivää, että se aistiylikuorma on saatu poikkaistua.

Minna Rantala: Tosiaan tämä ensimmäinen vaihe on sellainen kun tilannetta kartoitetaan, ja toisessa vaiheessa lähdetään yhdessä laatimaan toimintamallia, eli nimetään ja kuvataan se käyttäytymisen muoto, johon me haluamme muutosta ja se kirjataan hyvin realistinen ja huom. myönteinen tavoite ja toimintamalli ja valitaan yksi tai kaksi asiaa, joiden toivotaan olevan toisin. Esimerkiksi en heitä tavaroita, kun hermostun, kun tunteet menevät ihan punaiselle. Sitten tosiaan karsitaan tätä haitallista ja vahvistetaan toivottua toimintaa. Toisessa vaiheessa on myös tärkeää, että sovitaan tavoiteaikataulu ja että sovitaan koska tavataan seuraavan kerran. Sitten on myös huomattu, että on tosi tärkeä muistaa varmistaa,

että lapsi tai nuori myös itse ymmärtää, että mistä on kysymys. Sitten sovitaan selkeät yhteiset pelisäännöt ja vähän juonitaan, mistä lainatakseni meidän periaatteet on, miten me meidän työssä, omissa luokissa näitten lasten kanssa toimitaan, niin meillä on muodostunut esimerkiksi ennakoinnista, johon muun muassa selkeät päivästruktuurit ja oman toiminnan ohjaustaitojen opettelu ja kaikki muutosten ennakointi ja pohjustaminen, niin se on tosi tärkeää meille. Yksi, joka on tosi tärkeä, niin lapsen kokonaiskuormituksen vähentäminen, että sitä me tarkkailemme koko ajan. Että jos lapsi on hirveän stressaantunut, niin sitten täytyy aikuisen jostain päästä lähteä helpottamaan ja purkamaan sitä kokonaiskuormaa. Ja sitten se, mikä meillä on meidän tiimissä tosi selkeä ihan tietoinen valinta ja mitä me oikein harjoittelemmekin tällainen myönteisyys ja myönteisen toimintamallien opettelu. Ja sitten lämmin ja hyväksyvä, turvallinen vuorovaikutussuhde lasten kanssa, että siihen me panostamme. Ja esimerkiksi kun meille tulee syksyllä uusia oppilaita, monesti vähän vaihtuu, niin me oikeasti tietoisesti käytetään vähän enemmän aikuisen aikaa näitten lasten kanssa, olkoonkin että ne meidän vanhat oppilaat jäävät vähän lainausmerkeissä hunningolle. Mutta me olemme todenneet, että kun panostetaan alkusyksystä tosi paljon ihan kahdenkeskisiin hetkiin, niin sitten se kantaa hedelmää myöhemmin.

Tanja Jurvanen: Niin, miten sitten Outi kolmannessa?

Outi Etu-Seppälä: No mallin kolmannessa vaiheessa seurantalaverieissa arvioidaan asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden vaikuttavuutta. Jos todetaan, että tavoitteeseen on päästy, se on saavutettu, sovitaan uusi. Jos todetaan, että tavoitteeseen ei ole päästy, niin mietitään, että mitä tehdään toisin. Ja tässä me puhumme vähän, että miten aikuinen voisi vielä vaikuttaa. Mutta täytyy sanoa, että tähänastinen meidän kokemuksen mukaan positiivisin anti on tullut siitä, että me näemme, kuinka helpottuneita vanhemmat ovat olleet siitä, että me koulussa pyrimme ymmärtämään lasta, näemme sen haastavan käytöksen taakse. Me haluamme omalla toiminnallamme koko ajan viestittää vahvasti joka suuntaan, sille luokanopettajalle, vanhemmille, lapselle tai nuorelle, että me olemme yhdessä auttamassa häntä. Ja tällä luodaan myös hyvä pohja sille yhteistyölle monesti myös sinne kodin suuntaan. Tuntuu, että olemme pystyneet keventämään ja jakamaan opettajan taakkaa, ja autettu opettajakin jaksaa siinä työssään paremmin.

Tanja Jurvanen: Eli kuulostaa ihan siltä, että teidän mallissanne lapsi on aika tärkeässä roolissa ja keskiössä. Olen vähän saanut tutustua siihen teidän malliin ja huomasi, että olette siinä listanneet haastavan käyttäytymisen asioita tai mitä siihen voisi oikeastaan kuulua. Osa niistä on hyvinkin vahvoja, väkivaltaa, raivokohtauksia ja osa on kuitenkin ihan sellaista, että ehkä joskus jokaisella meistä huonona päivänä voi sellaista ilmetä, levottomuutta tai kiroilua tai jotain muuta sellaista. Milloin sitten teidän mielestänne tai teidän kokemuksestanne voidaan puhua tällaisesta haastavasta käyttäytymisestä ja milloin on sitten kyse ihan vain tavallisesta kasvuun liittyvästä kipuilusta tai huonosta päivästä?

Minna Rantala: Mielestäni tuo haastava käytös terminä itsessään kertoo jo tosi hyvin, että lapsi tai nuori ilmaisee sillä käytöksellään jotain, joka haastaa ympäristöään. Se kertoo viestin, joka ei ole löytänyt sosiaalisesti hyväksyttävää sanallista tai muunlaista muotoa. Aikuisen tehtävä on sitten yrittää nähdä sen haastavan käyttäytymisen taakse ja herätä pohtimaan, että miksi, että mitä haastavasti käyttäytyvällä lapsella tai nuorella on sanottavana sen muun kuin sanallisen viestinnän takana. Ja miksi hän käyttäytyy niin kuin käyttäytyy. Sitten kun kysyit, että miten tätä eroa kannattaisi skaalata, niin kun näitä huonoja päiviä alkaa olla usein ja sitten kun meidän aikuisten huoli herää, on se sitten vanhempien huoli tai opettajien huoli, niin se on sellainen signaali. Ja sitten kun oppiminen alkaa vaarantumaan ja sitten jos jo koko luokkayhteisö kärsii tilanteesta, niin sitten voidaan puhua jo haastavasta käyttäytymisestä. Tärkeää olisikin, ettei haastavan käyttäytymisen annettaisi jatkua niin pitkälle, että ollaan tässä tilanteessa ja vaarantaa sen lapsen tulevaisuutta, vaan että nämä väärät toimintamallit kitketään ja lapsi johdettaisiin hyvän kehityksen polulle mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Tanja Jurvanen: Minä jotenkin ajattelen, että voidaan siis huokaista helpotuksesta, että joskus on siellä koulussakin lupa vähän olla pahalla tuulella tai huonolla mielellä, että ihan heti ei tarvitse lähteä siitä mitään malleja rakentelemaan. Toinen asia, johon itse kiinnitin huomiota, kun tätä teidän mallianne tarkastelin, niin oli ehkä sellainen vähän tavanomaisista keinoista poikkeava asia, eli te olette sinne kirjanneet myös aikuisen käyttäytymiseen ja siihen oman toiminnan reflektointiin liittyviä asioita. Eli tavallaan joskus se oppilaan haastava käyttäytyminen aiheuttaa myös sen, että opettajan täytyy miettiä jotakin siinä omassa toiminnassaan. Miten te olette tällaiseen päätenyt ja osaatteko antaa jotain konkreettisia esimerkkejä, miten te siellä teidän omassa luokassa toimitte?

Outi Etu-Seppälä: Meidän mielestä kaikki lähtee siitä kohtaamisesta ja siihen vuorovaikutukseen liittyvä monta eri osa-aluetta. Olennainen osa tätä toimintamallia on, että se aikuinen, joka tekee lapsen kanssa työtä, reflektoi eli kehittää ja arvioi jatkuvasti sitä omaa ja omia toimintatapojaan. Silloin kun lapsen haasteet on suuria, puhutaan haastavasti käyttäytyvästä lapsesta, niin silloin tarvitaan aikuisen kannattelua ja sitä, että aikuinen miettii mitä tehdään toisin, jos se haastava käytös ei helpotu. Onneksi koko ajan vähemmässä määrin on tällaista vanhanaikaista ajattelumallia, että lapsi pitää saada kuriin. Mutta se pitäisi meidän mielestä unohtaa. Ja nyt halutaan korostaa, että emme kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö yhteisesti sovituista säännöistä pidettäisi kiinni. Mutta me perustamme se vuorovaikutus ja kohtaaminen siihen, että me olemme lämpimiä, mutta napakoita. Eli luodaan sitä turvallisuutta sitä kautta, että rajat asetetaan. Mutta joskus tullaan siihen tilanteeseen, että pitää uskaltaa melko villistikin tehdä asioita toisin. Silloin kun lapsi on ylikuormittunut tai stressaantunut, ei voida olettaa eikä odottaa, että hän pystyy oppimaan normaalisti.

Minna Rantala: Sitten ollaan paljon pohdiskeltu ja mietitty sitä, että aikuisen esimerkiksi ihan pitää tarkkailla omaa puhetyyliään ja omia ilmeitään, tietysti nämä maskit vähän niitä ilmeitä blokkaillee. Mutta kaiken kaikkiaan sitä omaa vaikutusta siihen koko luokan ilmapiiriin ja yhteistyöhön myös vanhempien kanssa, että miten esimerkiksi kerrot niistä haastavista tilanteista, minkälaisen näkökulman ja otteen siihen ottaa. Ja on kyllä valitettavasti suuri määrä, että kun aikuiset ovat väsyneitä ja eivät oikein tiedä, mitä pitäisi tehdä, niin aikuisten suhtautuminen saattaa muuttua tosi varautuneeksi ja jopa vihaiseksi ja komentelevaksi lasta kohtaan ja väsyneeksi ja ikäväksikin. Että se on tosi tärkeää tiedostaa, ja aikuinen saattaa provosoida lasta omalla negatiivisella tuomitsevilla suhtautumisella. Ja toisaalta aikuinen ei saisi provosoitua siitä lapsen käytöksestä, vaan pysyä tilanteessa tosi rauhallisena, niin kuin niistä lehmän hermoista äskön puhuttiin. Ja tosi turvallisena. Ja haastavan käyttäytymisen tilanteiden määrään ja laatuun onkin tosi suuri vaikutus sillä, että miten aikuinen pitää itsensä ja oman tunneilmiasunsa positiivisena. Sitäkin ollaan paljon pohdittu, että kuinka usein tällainen haastavasti käyttäytyvä lapsi päivittäin jää ilman sitä hyväksyvää katsetta tai lempeää hymyä, että se täytyy muistaa, että lapset tarkkailevat meitä tosi tarkasti tällaisissa tilanteissa, kun hän on turvaton. Ja näitähän se lapsi tarvitsee löytääkseen uusia selviytymiskeinoja ja käyttäytymismalleja, meidän sitä mallinnetaan näissä tilanteissa.

Outi Etu-Seppälä: Me olemme nyt Minnan kanssa toimineet neljättä vuotta työparina, ja meillä on ollut hyvinkin luontevaa alusta asti pohdiskella, että miten toimia erilaisten haasteiden edessä, pallotellaan ajatuksia ja reflektoidaan omaa opettajuutta ja toimintatapoja. Meitä helpottaa tietysti se, että me ajattelemme hyvin samalla tavalla, miten tukea ja kohdata haastavasti käyttäytyviä oppilaita ja miten ohjata lapsi hyvän kehityksen polulle. Meidän työskentelytapaan kuuluu tärkeänä osana myös koulunkäynnin ohjaajat, ne ovat tärkeä osa meidän tiimiä. Ja yleensäkin sovitaan yhteisistä toimintatavoista heidänkin kanssaan. Ja lähdetään miettimään tukitoimia aina yksilöllisesti kunkin lapsen tarpeista lähtien ja mietitään mikä on se keskeisin tavoite, jota tavoitellaan, eli niitäkin ei tosiaan voi olla liikaa, että keskitytään johonkin. Esimerkiksi tällainen haastavasti käyttäytyvä lapsi, niin siinä saattaa tavarat lennellä tai nyrkki heilua, niin yksi tavoite voi olla, että kun lapsi hermostuu, niin hän ei heitä tavaroita. Tai miten rajataan lasta, joka repii aikuisen vaatteita. Että miten saisimme käännettyä niin, että lapsi oppii sellaisia taitoja, että miten me opetamme hyväksytyjä toimintatapoja. Kaikki toiminta, mitä me teemme, tukee sitä että kiinnipitotilanteita tulisi äärimmäisen harvoin. Joskus niitäkin saattaa tulla, ja tarpeen vaatiessa me hoidamme ne Minnan kanssa aina yhdessä ja silloin on sovittu, että ohjaajat siirtyvät muitten lasten kanssa eri tilaan. Eli sitten se, jolla on vähän kierroksia koneessa, niin saa rauhoittua rauhassa meidän turvallisten aikuisten kanssa. Ja tämä toimintatapa on kaikille selkeä ja se on sovittu etukäteen, että siinä kohtaa ei tarvitse ainakaan selittää, mitä tapahtuu. Jos näitä tilanteita joskus tulee, niin ne kuitenkin aina käydään aikuisten kesken läpi tällaisena jälkibriiffinkinä vielä. Meidän toiminnassa me koko ajan pyrimme siihen, että me toimimme lapsen näkökulmasta johdonmukaisesti ja loogisesti. Ja erittäin tärkeässä roolissa on lapsen kokonaisuormituksen ja stressitason säätely. Lapsi saa oppia omalla taitotasollaan onnistumisten kokemusten varmistamiseksi

me eriytämme paljon, lapsen omien mielenkiinnon kohteiden huomioiminen opiskelussa motivoi tosi paljon. Muistan, että meillä oli yksi oppilas, joka tuli meidän luokalle ja oli vähän nihkeää se koulunkäynti ja kaikki oli vaikeaa, niin sitten me unohdimme kaikki oppikirjat ja muut ja lähdimme rakentamaan opiskelua täysin kissateeman ympärille, koska se oli tälle lapselle äärimmäisen tärkeä juttu. Eli kyllä kovasti peräänkuulutan sitä, että oppikirjan sidonnaisuudesta täytyisi pystyä päästämään irti. Eli oppikirja ei voi ohjata pelkästään oppilaan opiskelua ja koulutyötä.

Minna Rantala: Ja meillä on ihan arkea se, että me käytämme hyväksyvää puhetta ja kannustetaan ja osoitetaan niitä onnistumisia muun muassa palkkiojärjestelmän avulla. Ja me ihan tietoisesti olemme vahdittu vähän toisiamme, että me emme välttele ja karsimme ei-sanaa. Tuosta palkkiojärjestelmästä, joka meillä on tässä hioutunut, niin voisin vähän kertoa siitä systeemistä. Molemmilla luokilla on se käytössä, meillä on useampiakin, mutta tämä joka on kummassakin luokassa käytössä, meillä on jokaisen oppilaan pulpetinkannessa pahviliuska, johon kerätään yksinkertaisesti tarroja tai leimoja, elikä se on tosi nopea meille aikuisille reagoida. Oppilas voi saada tarran esimerkiksi, kun on jaksanut pinnistellä sovitun ajan koulutehtävien kanssa, jollakulla se voi olla vaikka viisi minuuttia tai viisitoista minuuttia, riippuen lapsesta ja sen päiväisestä kunnosta. Tai sitten esimerkiksi että lapsi on muistanut tehdä aamuruutiinit, jotka meillä on visuaalisesti taululla, on muistanut tehdä ne oikeassa järjestyksessä, niin tarra tuli. Että me heti osoitamme, että tämä on se, mitä haettiin. Tämä oli esimerkiksi esimerkkinä oppilaalla, jolla oli oman toiminnan ohjauksessa tosi isoja pulmia. Tosiaan jokaisella lapsella on ne omat asiat ja tavoitteet hyvin yksilöllisesti, josta sen tarran saa. Ja sitten näistä viidestä tarrasta saa ennalta sovitun palkkion, ja näitä meillä on esimerkiksi vaikka kaakao vahtokarkeilla tai kermavaahdolla tai sitten saa käyttää omaa kännykkää vaikka 25 minuuttia. Sitten lapsi voi valita vaikka sisävälitunnin tai leikkiaikaa. Ja me annamme myös oppilaiden osallistua tähän, että saa ehdottaa, yleensä ne ovat lasten ehdottamia palkintoja. Silloinhan ne toimivat parhaiten. Ehkä yksi hellyttävimmistä toiveista tähän mennessä on ollut se, että pääsisi open kanssa kävelylenkille, ja mehän mentiin totta kai. Ja siinä olikin mukava rupertella kaikkea. Meillä on se tosi tosi tärkeä, että niitä saavutettuja tarroja ei koskaan menetetä, että me emme pelaa niillä sillä lailla, että niillä voisi jotenkin rangaista, vaan että kun olet sen tienannut, niin sitten se siinä pysyy. Sen takia me olemme ottaneet viisi tarraa, että ne tulevat aika nopeasti, että meillä saattaa olla viikon aikana parikin kertaa kolme, neljäkin kertaa se palkkiohetki lapsella, että se ei saa olla liian pitkä, että se olisi vaikka kymmenen kerran päästä. Tällä me pyrimme siihen, että jokaisella tulisi niitä onnistumisen tuntemuksia mahdollisimman usein, vaikka sitä haastavaakin käytöstä on, niin silloin keskitytään sen hyvän osoittamiseen, että tätä me tarkoitamme. Tällä saadaan myös sitä negatiivista kehää katkaistua, joka monesti on näillä lapsilla mielikuva itsestäänkin. Sitten meillä on vielä toinenkin palkkiojärjestelmä käytössä, me keräämme sydämiä seinälle. Se on myös Outin luokassa käytössä ja meidän luokassa ja sitä on meillä myös muutkin luokat ottaneet käyttöön. Ja tämä on sellainen, että koko luokka tienaa yhteisiä sydämiä, nämä ovat lapsen henkilökohtaisia. Niitä voi saada vaikka ystävällisellä käytöksellä tai toisten huomioimisella. Yksikin päivä tässä yhdellä työllä tippui kaikki kynät lattialle, niin kaikki ryntäsivät

auttamaan, ja minä hihkaisin että sydän tuli, ja sitten ne tuulettavat. Tai sitten jos vaikka joku retki on mennyt hyvin, niin sitten sydän tuli, ja lapset arvostavat tätä tosi paljon ja vanhemmat. Sitten kun niitä sydämiä on kymmenen, niin me pidämme bileet. Esimerkiksi meillä oli tänään bileet. Lapset halusivat valita lelopäivän, joskus se voi olla leffahetki tai Outin luokalla oli disko tässä joku kerta. Me aikuiset olimme ostaneet pikkuisen herkkujakin siihen kanssa. Mutta tämä on myös järjestelmä, jossa saavutettuja sydämiä ei oteta sieltä seinältä pois.

Outi Etu-Seppälä: Sitten näitten palkkiojärjestelmien lisäksi meillä on luokissa selkeät struktuurit, eli me ihan opetamme lapsille sellaisia taitopuutteita, yleensä sen haastavan käyttäytymisen taustalla on jotain taitopuutteita. Ne liittyvät hyvin vahvasti tunne- ja itsesäätelytaitoihin. Toimintaterapeutit käyttää tällaista zones of regulation -menetelmää, ja me olemme siitäkin tehneet koulusovelluksen. Eli sen avulla lapset oppivat tunnistamaan omia vireystilojaan ja oppivat keinot nimetä ja säädellä omia tunteitaan. Ja miten saavat virkistymään itsensä tai vastaavasti rauhoittumaan. Meillä on siellä ihan visuaalisesti luokan seinillä mittarit, että mihinkä se nuoli osoittaa ja työkalupakit, joissa on kuvat muistuttamassa, että mitä keinoja vaikka siihen rauhoittumiseen voisi olla. Lapsille koko ajan korostetaan sitä, että kaikki tunteet ovat sallittuja. Me paljon myös kuuntelemme heidän omia ajatuksiaan ja toiveitaan näihin liittyen. Ja sitten korostetaan sitä, että me olemme auttamassa, että kun mittari menee vaikka punaiselle, niin me autamme, että miten päästään takaisin keltaiselle. Olemme olleet tosi iloisia Minnan kanssa siitä, että kun me viime keväänä oman koulun väkeä aloimme kouluttaa näissä asioissa, niin luokkiin on alkanut ilmestyä näitä materiaaleja, olemme siitä tosi mielissä kyllä. Kaiken kaikkiaan sellainen mielekäs, kykyjä vastaava toiminta sekä päivittäinen ilo onnistumisesta ovat hyvä ohjenuora. Eli mitä Minnakin tuossa sanoi, se hehkuttaminen, niin sitä ei koskaan ole liikaa, että meistä kaikista on kiva saada hyvää ja positiivista palautetta. Ja pitää löytyä sitä riittävän mielekästä toimintaa, silloin itsetunto paranee, ja tähän vaaditaan aikuisten rohkeita ja mielikuvituksellisia ratkaisuja.

Tanja Jurvanen: Kuulostaa siis ihan siltä, että vanhat tutut rajat ja rakkaus ja turvallinen aikuinen, on oikeus epäonnistua ja joskus tehdä virheitä, niin ovat ihan relevantteja tässäkin kohdassa. Tämä ei ole kuitenkaan mitenkään kauhean nopea hokkuspokkustemppu tai että yhtäkkiä oppilaasta käännetään vähän nappulaa toiseen suuntaan, niin käyttäytyminen muuttuu tai asioita opitaan. Tämä vaatii varmasti paljon aikaa ja muutokset voivat joskus tulla tosi hitaasti. Miten sitten tähän kaikkeen löytyy koulun arjesta aikaa?

Minna Rantala: Minusta tuo on tosi hyvä huomio, olet bongannut sen sieltä mallista, että tosiaan kun siellä taustalla on niitä taitopuutteitten opettamista ja muuta, niin se vie aikansa, kun opetellaan uusia toimintamalleja ei toivotun käytöksen tilalle. Ja sitten juuri tuo tunteitten säätely, ei ole kysymys pikkujutuista, vaan tosi isoista taitoryppäistä. Esimerkiksi yhden oppilaan kanssa yhden tavoitteen saavuttamisessa kesti yksi lukuvuosi, ennen kuin

sitten päästiin uutta tavoitetta asettamaan. Me olemme entistä enemmän ruvenneet pohtimaan, että olisikin tärkeämpää oppia koulussa tunnistamaan näitä haastavan käyttäytymisen ennusmerkkejä, joita esimerkiksi ovat muutokset lapsen puheessa tai tunnetilassa tai fyysisessä tilassa. Että saataisiin se ei toivottujen käyttäytymismallien kehä katkaistua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ennen kuin tilanteet kärjistyvät luokassa ja eri osapuolet uupuvat.

Outi Etu-Seppälä: Ja tosiaan olemme sitä mieltä, että tämä ei ole mitään taikatemppuja, hokkuspokkusta tai jotain kania hatusta niin sanotusti, vaan halutaan ajatella, että tämä on pitkälti uudenlainen ajattelutapa. Että tehdään tiimityötä, ja siinä on moniammatillista, että siinä on erityisopettaja, luokanopettaja, psykologi ja vanhempi ja koulunkäynninohjaaja, kaikkia joita koulun tiloista nykyään löytyy eri ammattikunnan edustajia. Ja ajatus on se, ettei kukaan jää yksin pohtimaan mitä tehdä. Viime keväänä me koulutimme tosiaan meidän koulussa Etelä-Hervannan koulussa alku- ja esiopettajia ja osa ohjaajista oli mukana, ja meidän yhteistyössä oli koulupsykologi Karoliina Yli-Peltola, joka innostui meidän kanssa tekemään tätä koulutuspakettia. Täytyy sanoa, että me olimme äärimmäisen tyytyväisiä tietysti itse ensin siitä, että me saimme Karoliinan mukaan, mutta huomasimme, että hän toi tosi tärkeää teoreettista taustatietoa ja ymmärrystä siihen, mistä se haastava käytös voi johtua. Eli juuri niitä jäävuoren alaosan tekijöitä. Karoliina kertoi esimerkiksi stressistä ja temperamentin ja itsesäätelyn vaikutuksista siihen lapsen käytökseen. Me koimme sen yhteistyön, ja käsittääkseni Karoliina myös, niin erittäin hyödylliseksi ja hedelmälliseksi, ja saimme kyllä koulutuksen jälkeen paljon kiittävää palautetta meidän kuuntelijoilta siitä, että Karoliina oli täydentämässä sitä asiaa ja tuomassa sitä teoriapohjaa, että taas se ymmärrystä oppilaan haastavasta käytöksestä tulisi syvyyttä lisää siihen.

Minna Rantala: Tarkoitus olisi tosiaan kouluttaa vielä 3.-6.-luokkien opettajia, kunhan tässä koronarajoitukset vähän helpottaa. Me haluamme tehdä nämä aina livenä eikä Teamsin välityksellä, tämä on sen tyylinen aihe. Tämän mallin liitteenä on meidän kokoama linkkipankki, jossa on tosi kattavasti listattuna erilaisia tukikeinoja sinne koulun arkeen, joista hyötyy ihan koko luokka ei pelkästään haastavasti käyttäytyvä lapsi. Yksi mikä on ollut tosi tärkeää, että meidän koulun rehtorit ovat mahdollistaneet tämän, että tätä mallia on alettu systemaattisesti käyttämään ja jalkauttamaan. Ja toisaalta tämä myös kertoo johdon arvostuksesta ja ymmärryksestä tämän nykypäivän koulumaailman haasteita ja kasvatustehtäviä, että me vahvasti miellämme itsemme kasvattajiksi ei opettajiksi pelkästään. Että meille tulee tuki sieltä, ja meidän ajatus on yhä enemmän kääntynyt siihen suuntaan, että ongelmiin päästäisiin käsiksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Tanja Jurvanen: Sanoitte tuossa äsken, että olette käyneet jo oman koulun opettajia kouluttamassa tähän aiheeseen, eli siitä jo vähän voisi ajatella, että tällaista voisi soveltaa ja se toimisi ihan tavallisessa luokassakin. Nyt jos joku haluaisi lähteä liikkeelle, niin miten se kannattaisi aloittaa?

Outi Etu-Seppälä: Ihanteellista tietysti olisi, että olisi asiantuntijoita koulussa, että olisi ihan nimettynä, että opettaja tietää kenen puoleen kääntyä, kun lähtee sitä tilannetta miettimään ja kartoittamaan. Ja tärkeää on tosiaan se ratkaisukeskeinen pohtiminen, että miten lähdetään sitä toimintamallia viemään eteenpäin. Ja ottaa sitten yhteistyöhön vanhemmat ja se oppilas. Eli meidän mielestä se keskeisin juttu tässä mallissa on se tavoitteellisuus ja systemaattisuus ja se ettei kukaan jää yksin. Tällä hetkellä luokanopettajat ovat aika kovissa haasteissa yleisopetuksen luokissa, että halutaan tuoda siihen, koska meilläkin on se luokanopettajatausta, niin tiedetään ne työn kuormittavuudet myös opettajan osalta. Mutta meidän koulussa se yleensä menee niin, että luokanopettaja ottaa ensin yhteyttä laaja-alaiseen erityisopettajaan, joka on taas sitten meihin yhteydessä, sovitaan tapaamisaika, jolloin yhdessä huoltajan kanssa lähdetään kartoittamaan tilannetta eli täytetään se jäävuorimalli, eli päästään huoltajan kanssa niin sanotusti samalle kartalle, että mistä puhutaan. Ja sitten yhdessä mietitään se tavoite. Meidän rooli näissä tapaamisissa on yleensä ollut se opettajan tuki, ja ideoidaan mitä voitaisiin tehdä toisin ja millä keinoilla. Ylipäätään jos ajattelee kouluissa, niin hyvä on lähteä liikkeelle vaikka juuri siitä jäävuorimallin täyttämisestä, se on tosi informatiivinen, kun joutuu vähän miettimään, että mitä siellä jäävuoren alaosassa on ne syyt. Ja kyllä kovasti kannustan tsekkaamaan se vinkkipankki, siellä on paljon sellaisia asioita, että kun on sanottu että kaikkea on kokeiltu, niin sieltä voisi katsoa, että olisiko vielä kuitenkin jotain, mitä voitaisiin kokeilla. Että nämä kaikki yhdessä avaavat sitä omaa ajatus- ja ymmärrysmaailmaa valmiiksi, että miten lähteä toimimaan sen haastavasti käyttäytyvän oppilaan kanssa.

Tanja Jurvanen: No mitä sitten jos joku haluaisi kurkistaa sinne teidän jäävuoreen tai vinkkipankkiin, niin miten sen saa käsiinsä?

Minna Rantala: Me tätä mallia vasta jalkautamme meidän omalla koululla, mutta jos joku kiinnostuu tästä, niin voi esimerkiksi laittaa meille meiliä tai ihan soittaa, niin kyllä me mielellämme kerromme lisää, levitämme ilosanomaa.

Tanja Jurvanen: Kiitoksia Minna ja Outi, ja toivottavasti nyt kuulijat ovat saaneet hyviä vinkkejä ja ideoita ja ehkä rohkaisua siihen oman arjen haastaviin tilanteisiin. Jos haluatte tosiaan kysyä enemmän, niin laittakaa viestiä sinne Etelä-Hervannan koulun suuntaan. Sieltä varmasti sitten asiantuntijuutta löytyy lisää. Tässä oli tämänkertainen Opet opinpolulla - jakso. Ensi kerralla sitten pohditaankin vähän koulun aikuisten välistä vuorovaikutusta ja siihen liittyviä kokemuksia uusien asiantuntijoiden kanssa.

Kuuluttaja: Opet opinpolulla.

[äänite päättyy]